

Kongeørnforvaltning – råd fra Kontaktutvalg for rovviltforvaltning

Kontaktutvalg for rovviltforvaltning (KU) er i brev av 10. februar 2016 fra Klima- og miljødepartementet (KLD) bedt om å avgi en uttalelse om kongeørnforvaltning. Dette med bakgrunn i Miljødirektoratets faglige anbefaling (M-470), bestandsstatus fra Rovdata (NINA Rapport 1158) og Kunnskapsstatus og kunnskapsbehov for forvaltning av rovvilt i Norge (NINA Rapport 1195). Utvalget har også gått gjennom annen kunnskap om kongeørn og ørneskader i småfehold og reindrift.

Forvaltningen av kongeørn er utfordrende, og lokalt er det store tap av sau og rein. Beitebrukerne ønsker å redusere tapene og er pålagt å beskytte småfe mot rovviltangrep gjennom Småfeforskriften § 26. Dagens Rovviltforskrift § 12 åpner for at «Fylkesmannen kan gi tillatelse til felling av enkeltindivider av kongeørn som volder vesentlig skade på bufe eller tamrein, forutsatt at felling kan rettes mot bestemte individer». Kravet om at felling må være rettet mot bestemte individer er vanskelig å innfri, og gjør at det i praksis ikke blir gitt skadefelling selv om tapene er store. Avslag på søknad fra Rissa Beitelag om skadefelling av kongeørn sommeren 2015 og 2016 er eksempler på dette, og stadfester dermed at det ikke vil være mulig å gjennomføre verken forebyggende uttak eller skadefelling av kongeørn. Således er forvaltningen blitt skjerpet og framstår som strengere enn for bjørn, jerv, ulv og gaupe.

Kunnskapsgrunnlaget

Kunnskap skal være en grunnpilar for forvaltning av norsk natur, jf. Naturmangfoldloven § 8. Erfaringsbasert og annen kunnskap skal også vektlegges. Det vitenskapelige kunnskapsgrunnlaget som ligger til grunn for Miljødirektoratets anbefalinger om forvaltning av kongeørn er godt, og KU anerkjenner dette som et faggrunnlag.

Det foreligger få indikasjoner på direkte sammenheng mellom bestandstetthet av kongeørn og dokumentert skade på lam/sau og tamrein. Likevel kan angrep, skader og tap av lam og reinkalver til kongeørn være av betydelig omfang lokalt, og gjenfinningsgraden av sau og rein drept av kongeørn er lav da kadavre forsvinner fort.

Erfaringsbasert kunnskap tyder på at kongeørn angriper bakhodet eller lungeregionen på sine byttedyr. Når andre kadaveretere overtar byttedyret vil disse raskt ødelegge strukturen og bevisene for muskulære angrep. I tillegg fjerner ofte kongeørna byttet fra angrepsstedet. Dette medvirker til en svært lav gjenfinningsgrad.

Dagens vurderingskriterier bygger i stor grad på kranieskader på lam. I tillegg erfares det at andelen fallskader og antatte indirekte skader øker kraftig i områder med kongeørnangrep. Beitedyreiere mener derfor at dagens forvaltning underestimerer skadene forvoldt av kongeørn.

Forslag som er nevnt i Miljødirektoratets anbefaling om reinkalving i hegn er utfordrende og kan medføre uønskede effekter som er krevende og negative. Tiltaket må derfor kun brukes dersom forholdene ligger til rette for det, samtidig som det er et ønske fra reindriften i aktuelt område. Ettersom reindrift er en urfolksnæring innebærer kalving innenfor gjerde brudd på Reindriftsloven §§ 1 og 3, samt Grunnloven § 108. For småfeholdet er det viktig å klargjøre at tapene skjer både på innmark og utmark, og at relasjonen mellom søye og lam ofte blir ødelagt ved kongeørnangrep.

Sammenlignet med de store rovpattedyrene i Norge er det forsket mindre på kongeørn. Det foreligger likevel betydelig kunnskap om kongeørnas utbredelse, bestandsforhold og dens rolle som antatt skadegjører på småfe og tamrein. Like fullt er det behov for forskningsaktivitet på flere aspekt av kongeørnas økologi og konsekvenser for beitenæringene. Mange av de identifiserte kunnskapshullene kan fylles ved videre analyser av allerede innsamlede data, bruk av data samlet inn gjennom nasjonale overvåkingsprogram, tapsstatistikk, myndighetenes kadaverundersøkelser og gjennom spesifikt designede feltstudier.

Den erfaringsbaserte kunnskapen er i liten grad sammenstilt og systematisert. En slik sammenstilling og evaluering bør snarest finne sted. Med erfaringsbasert kunnskap siktes både til kunnskap og erfaringer i småfeholdet og reindriften, men også erfaringsbasert kunnskap fra naturfaglige miljø. Kontaktutvalget ønsker å peke på at kunnskapsmengden innen dette feltet har blitt så omfattende at det er behov for en strukturert prosess for å sikre overføringen av forskningsresultatene til alle brukere av slik kunnskap.

Kontaktutvalgets råd til KLD

1. Gjenfinningsgraden av kongeørnens byttedyr er lav og det foreligger få vitenskapelige indikasjoner på sammenheng mellom bestandstetthet av kongeørn og dokumentert skade på lam/sau og tamrein. Bestandsregulering gjennom lisensjakt er derfor uaktuelt.
2. Forvaltning av kongeørn må legges til Rovviltnemndas ansvarsområde på lik linje med jerv, bjørn, ulv og gaupe. Rovviltnemndene må trekkes aktivt inn i forvaltningen av kongeørn ved fastsettelse av kvote for betingete skadefelling innenfor prioriterte beiteområder for sau og kalvingsområder for reindriften. Dette forutsetter endring i Rovviltforskriften § 7.
3. Lokalt og i enkelte situasjoner kan kongeørn forårsake konsentrerte og store tap. I slike tilfeller må et skadefellingsregime være målrettet og kunnskapsbasert. Dette bør skje ved rask oppfølging av skolert personell i akuttsituasjoner.
4. KU støtter forslag i Miljødirektoratets forvaltningsrapport om ørn, hvor det i et alternativ åpnes for å sette kravet om å identifisere skadegjørende individ til side i spesielt belastede områder eller situasjoner (side 32). Dette vil kreve endring av Rovviltforskriften § 12.
5. Det må stilles ressurser til disposisjon for å skolere kommunalt fellingspersonell og SNO-personell for å kunne arts- og aldersbestemme ørn og identifisere skadegjørende individ.
6. Det må stilles midler til disposisjon for analyse og tilgjengeliggjøring av allerede innsamlet datamateriale og erfaringsbasert kunnskap, samt videre arbeid knyttet til aktuelle feltstudier. Dette vil øke beslutningsgrunnlaget, både for forebyggende tiltak mot kongeørnskade på beitedyr og målrettede forvaltningstiltak i akuttsituasjoner. Når situasjonen krever det, må det stilles midler til disposisjon for å lete etter nye løsninger for å øke forutsigbarheten for beitenæringene.